

Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 30.3.2022 KELLO 9.30
HE 236/21 vp laeiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen
estämisestä annetun lain ja finanssivalvonnasta annetun lain
3 ja 20 b §:n muuttamisesta

Perustuslakivaliokunnasta tullessa kutsussa on asiantuntijoilta pyydetty valtiosääntöoikeudellista arviota erityisesti tarkastusoikeutta etäyhteyksien avulla koskevan sääntelyn suhteesta perustuslain 10 §:ssä turvattuun kotirauhan suojaan. Olen käsittänyt asian niin, että voin seuraavassa rajoittaa juuri tähän kysymykseen. Totean kuitenkin, että säätämisyjärjestystä koskevassa perustelujen jaksossa ei minusta ole kohtia, jotka antaisivat muissa kysymyksissä aihetta aidosti epäillä ehdotusten perustuslainmukaisuutta.

Etäyhteyksin suoritettavia tarkastuksia koskee esityksessä rahanpesulain 7 luvun 3 §:ään lisättäväksi ehdotettu uusi 2 momentti. Momentti kuuluu seuraavasti:

”Valvontaviranomaisella ja asianajajayhdistyksellä on oikeus tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvomiseksi suorittaa tarkastus myös etäyhteyksien avulla tietoturvallista menettelyä käyttäen taikka valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen osoittamassa muussa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Ilmoitusvelvollisen on valvontaviranomaisen tai asianajajayhdistyksen pyynnöstä toimitettava ilmoitusvelvollisen toimintaa ja hallintoa koskevat asiakirjat ja muut tallenteet tarkastusta varten siinä laajuudessa kuin on tarpeen tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi. Ilmoitusvelvollisen on mahdollistettava valvontaviranomaiselle tai asianajajayhdistykselle näkymä niihin ilmoitusvelvollisen järjestelmiin, joihin tarkastuksessa on tarpeen päästä.”

Pykälän voimassaolevan - ja voimaan jäävän - 1 momentin mukaan

valvontaviranomaisella ja asianajajayhdistyksellä on ”oikeus saada tarkastettavakseen ilmoitusvelvollisen muussa toimipaikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa tämän toimintaa ja hallintoa koskevat asiakirjat ja muut tallenteet sekä tietojärjestelmät (siinä laajuudessa kuin...)”. Pykälän voimassaolevan 3 momentin mukaan on muilla valvontaviranomaisilla kuin Patentti- ja rekisterihallituksella oikeus toimittaa tarkastus myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, jos voidaan perustellusti epäillä, että ilmoitusvelvollinen on tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti tai järjestelmällisesti laiminlyönyt tai rikkonut tätä lakia 8 luvun 3 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Nykyiseen rahanpesulakiin johtanutta esitystä käsiteltiin valiokunnan lausunnossa pevl 2/17 vp, jossa tarkasteltiin myös em. kohtien suhdetta kotirauhan suojaa koskevaan PL 10 §:ään. Nyt ehdotetun etäjärjestelyn suhdetta PL 10 §:ään tarkastellaan esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 64 - 66) ja säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 76 -78).

- - - - -

Asiassa voidaan mielestäni hyvin yhtyä – valiokunnan vuoden 2017 lausunnonkin huomioon ottaen – esityksen säätämisyjärjestysperustelujen lopputulemaan, jonka mukaan nyt ehdotettu, etäyhteyksin suoritettavaa tarkastusta koskeva järjestely ei ole ristiriidassa perustuslain kotirauhan ja yksityiselämän suojaa koskevien normien kanssa. En pidä tässä aiheellisena perustella asiaa yksityiskohtaisemmin lausumin. Mainitsen kuitenkin yhden näkökohdan. Se, että jokin esine tai asiakirja on tietyllä hetkellä tai tavanomaisesti kotirauhan suojan piirissä, ei vielä automaattisesti merkitse sitä, että velvoite sen tuomiseen kotirauhan suojan piirin ulkopuolelle tai esittämiseen kotirauhan suojan piirin ulkopuolella loukkaisi kotirauhan suojaa tai yksityiselämän suojaa. Kotirauhan ja yksityiselämän suojan voidaan kyllä hyvinkin katsoa asettavan rajoituksia sille, missä määrin ja millä tavoin voidaan velvoittaa esittämään kodin ”sisältöä” kodin (ja siis kotirauhan suojan ulkoisen piirin) ulkopuolella. Tässä ei kuitenkaan ole kysymys puuttumisesta kodissa eletävään yksityiselämään, vaan ”ilmoitusvelvollisen toimintaa ja hallintoa koskevista asiakirjoista ja muista tallenteista” ja ”ilmoitusvelvollisen järjestelmistä” (”joihin tarkastuksessa on tarpeen päästä.”) Tällaisen esittämisvelvollisuuden säätämistä ei voi estää se, että ko. asiakirjat tai tiedot ovat tietyllä hetkellä fyysisesti kotirauhan suojan piiriin kuuluvassa tilassa.

Vaikka ehdotettu järjestely olisi perusajatukseltaan ja tavoitteiltaan perustuslain mukainen, on samalla kuitenkin tietysti edellytettävä, että järjestelyn toteuttamistapa

on yksityiskohdisaankin asianmukainen. Voidaan kai lähteä siitä, että ”tietoturvallista menettelyä käyttäen” on yhteydessään riittävän täsmällinen vaatimus. Pieniä kysymysmerkkejä voidaan tältä kannalta liittää joihinkin perusteluissa käytettyihin, hyvää uskoviin ilmauksiin. Yksityiskohtaisissa perusteluissa s.65 yläalidassa todetaan, että videoyhteyttä ei kuitenkaan ”tulisi” käyttää fyysisen tilan kuvaamiseen. Samoin sanoin asia esitetään säätämijärjestysperusteluissa s.76 alhaalla. Samassa yhteydessä mainitaan ”olevan mahdollista” rajata videokuva niin, että vain ilmoitusvelvollisen edustaja näkyy kuvassa. Jos tällaisia nyt väljin ilmauksin esitettyjä mahdollisuuksia pidetään yksilön oikeusturvan kannalta huomion arvoisina, valiokunta voisi ehkä ”noteerata” ne lausunnossaan.